

Jelentések a vidéki színházlátogatásokról – 1951. november – 1952. március

A II. Konferenciát követően a Szövetség tagjai különböző vidéki színházak előadásait látogatták meg. Az alábbi gyűjteményben tíz jelentés (beszámoló értelmében) olvasható, melyek nem csupán az előadásról, de az azt követő, hajnalig tartó vitákról is beszámolnak, s feltárul előttünk nemcsak a vidéki magyar színjátszás minden hétköznapi nehézsége, hanem a pesti és a vidéki színészi lét együtt értelmezhetetlen különbsége. A leírások között olvashatjuk Ruttkai Éva, Mikó András, Both Béla összegzett tapasztalatait, s a szövegekből látszik: lehetséges olvasóikat nem tudták elképzélni.

Jelentés

Miskolc Az apák ifjúsága előadásáról 1951. november 23.

Folyó hó 18-án a Miskolci Nemzeti Színházat látogattam meg. Végignéztem *Az apák ifjúsága* előadását, utána (¼ 12-től reggel 4 óráig) az igazgató, a főrendező, s a darab legfontosabb szereplőinek részvételével alapos vitának vetettük alá az előadást.

Az előadás általános jó szereptudást, komoly előkészületeket mutatott, sok lelkes és nem nivótlan alakítással. Leginkább Patassy játéka tetszett és Pagonyi Lenin-alakítása.

Legfőbb hiba volt a darab pozitív, központi hőségének alakítása körül. Ezt a szerepet György László játszotta, szentimentálisan, nem a példaadó hősiességet és győzni akarást állítva alakítása előterébe, hanem a szerelmi problémákkal folytatott küzdelmet. Ennek következtében elsősorban – az egész előadás nélkülözötte azt az őszinte forradalmi pátoszt, amely a darab számára átütő sikert, a közönségben pedig gyűjtő hatást eredményezhetett volna. Erősen szentimentális volt a Móricz Lili Madame Maradvány alakítása is. Tisztán rutinra épült a Beleznay István játéka, aki a vitán nem is jelent meg. Szereposztási tévedésnek és hibának kellett minősíteni azt, hogy a darab egyik 14 éves fiúszerepét (az Ifjúsági Színházban Petrik játszotta), az egyébként tehetséges Beszterceivel játszatta a színház, ami teljes értelmetlenséget eredményezett erre a szerepre vonatkozóan.

A vita során szó esett a jó eredményekről, ugyanakkor a hibákat élesen bíráltam. Maga az a tény, hogy reggel négyig együtt lehetett tartani a színészeket: mutatja, hogy érdekelte őket a kritika. Részt is vettek a vitában.

Barta Mária, akinek alakítása jó részletek mellett sok álpátosszal teli részt is tartalmazott, elismerte a bírálat helyességét. Érezte a feladat nagyságát, egyes kérdésekben nem kapott elég konkrét segítséget. Móricz Lili kijelentette, hogy erről a szerepről neki magának sincs véleménye, sokat vitatkozott, ma sem tudja: milyen. (Kibúvásnak tartom álláspontját.) György László mindent elismert, de a hibáért kizárólag a rendezőt (Bozóky) hibáztatta. (Szerintem részint indokoltan, részint azonban a saját felfogása és színészi képességeinek korlátozott voltában is nagyon sok hibaforrás van.) Patassy éles kritikát kért a rendező felé is.

Bozóki elvtárs, aki a darabot rendezte, sok ponton egyetértett a bírálattal. Elismerte, hogy a központi hős személyét nem helyesen tisztázták. Elismerte azt is, hogy bár az eszmei mondanivalóval általában sokat foglalkoztak, a próbák gyakorlati munkájában elsikkadtak az erre vonatkozó instrukciók. Megköszönte a bírálatot s ő is, a többiek is kérték, hogy hasonló alapos megvitatás lehetőségét adja meg a színháznak máskor is a Szövetség.

Felmerült az a kérdés is, ami – úgy látom – alapvető hibája a miskolci társulatnak. Ezek: 1) Nem szeretik Miskolcot, vágnak el onnan. 2) Sok elégedetlenség van a társulatnál. Mindkét kérdésben elismerték hibás magatartásukat.

A vita során a díszletek hibáiról, a zene hiányosságairól is szó esett. – Benyomásom: A társulatnak és az igazgatónak kemény, de igazságos és rendszeres kritikára van szüksége: főképpen az elégedetlenkedés, pesszimizmus, fanyarság szellemével szemben, ami az igazgatóban erősen megvan, következésképpen – a társulat egyes tagjaiban még nagyobbra nő.

Debrecenben nem láttam előadást (aznap szünnap volt). Rövid ideig részt vettem az egyik gyakorlati stúdió-órán, majd pedig (4 és fél órán át) megbeszélést folytattam a színház igazgatójával és párttitkárával, két színész társaságában.

A beszélgetés során tisztázódott annak a kritikának a kérdése, amelyet a *Csillag* a *Csatornázás a Borzason*³⁰¹ című darabban kapcsolatban írt.³⁰² Ez a kritika az egyfelvonásosnak a munkástúdió által bemutatott jó előadására vonatkozik.

A stúdióoktatásban komoly problémát jelent az, hogy a kórus tagjai mellett egyes színészek, akik már komoly eredményeket produkáltak a színpadon, húzódoznak részt venni annak munkájában. Javasoltam, hogy amennyiben valóban jóképességű színészekről van szó, a minisztérium előzetes engedélyével vonják be őket – mint oktatókat – a stúdióba. A javaslatot Téry elvtárs örömmel fogadta.

Úgy tapasztaltam, hogy Téry elvtárs jó, baráti viszonyt teremtett meg a társulat tagjaival, olyat, amely alkalmas arra, hogy a legfőbb szakmai kérdéseket közvetlenül és eredményesen tudja velük megbeszélni. A színészek szeretik a színházat (kissé csak a színházat, a várost kevésbé).

A Vidéki Hét megrendezésével kapcsolatban új javaslatot nem tudtak tenni. Tisztázatlan előttük: mely társulatok szerepelhetnek esetleg két előadással s az is, hogyan lesz megoldható az, hogy a Vidéki Hét alatt fővárosi előadásokat lássanak, illetve: nem jelenti-e ez a folyamatos előadások kiesését vidéki színházaknál?

Mind az igazgató, mind a színészek nagy várakozással néznek a Szövetség munkája felé, s várják az egyes darabokról, illetve előadásokról a kiküldöttektől az alapos, építő bírálatot. –

Budapest, 1951. nov. 23.

Both Béla

Angyal

Zente

[...]

Lehangoltság Nincs a színészeknek lakása

[...]

[...], színészek = pesszimizták!

Színész vezetőség = várossal való kapcsolat!

Both: az az érzésem, hogy [...]!

Jelentés

Győr János vitéz előadásáról 1951. november 20.

Az előadás számomra igen nagy meglepetést jelentett. Az előadás legfőbb erénye, a jól kidolgozott rendezői és dramaturgmunka, Pap István munkája, aki a pesti előadástól eltérően a darabot a népmese vonalán továbbfejlesztve, azt újabb versrészletek beiktatásával közelebb

---

³⁰¹ lásd: *Csatorna a Borzason*

³⁰² E. KOVÁCS Kálmán, „Parasztdrámáink felődése”, *Csillag*, 2. sz. (1952): 238.

vitte Petőfi elbeszélő költeményének szelleméhez. Az egész előadás céltudatos, színésznevelő és irányító munka eredményét mutatja. Ki kell emelni a rendezőt, aki a francia király szerepét játssza, kiváló Gárdonyi jóízű Bagója, aki kitűnő színészi adottságok mellett, egész rendkívül szép hanggal is rendelkezik. Ugyancsak nagyon jó, ha nem is hibátlan Szili János „János vitéz” szerepében. A kis színpadon bravúros Pásztor Péter díszletmegoldása.

Az előadás után az egész együttes előtt kiértékelést tartottam, ahol igyekeztem a pozitívumok kihangsúlyozása mellett, az egyes nagyon könnyen kijavítható hibákra, többek között a II. felvonás egyenetlenségére rámutatni. A társulatban érzésem szerint nagyon jó a hangulat, az új igazgató és rendező iránt a bizalom teljesnek látszik. Hibának látszik a repertoárban az operett túlsúlya.

A stúdió-munkában itt is lemaradás van, különösen a gyakorlati munkában, amit ígéretük szerint a legrövidebb időn belül behoznak. Kifogásolták az első havi jegyzetek primitív voltát.

Nagyon jó hatást tett a Szövetség látogatása és kéri, hogy ez a látogatás rendszeres legyen.

Budapest, 1951. november 20.

Mikó András

Jelentés

Kecskemét Csínom Palkó³⁰³ előadásáról, 1951. november 20-án

Az előadást látták és értékelték: Kende István, Márki Géza, Debreceni Ferenc, Ruttkai Éva és Mikó András.

Közvetlen az előadás előtt érkeztünk, úgy, hogy az előadás előtt nem tudtunk senkivel beszélni. A *Csínom Palkó* előadása igen sok problémát és technikai nehézséget rejt magában. A technikai nehézségek legyőzése terén a színház igen nagy eredményeket ért el. A víg-operai mértéket megközelítő zenei részt szinte hibátlanul adták elő, a táncok, énekkar munkája kifogástalan, a díszletek, a jelmezek látványosak. Az előadásnak a közönségre jó hatása van, azonban mégsem nevezhetjük teljes mértékben pozitívnek. A színészek játéka egymástól elütő, külsőséges volta miatt, ez alól kivétel Solymosi Imre igen jó, Piperec-alakítása a többi szereplő többé-kevésbé az illusztrálás és önmutogatás hibájába esik. A szereplők közti viszony és kapcsolat nincs eléggé kidolgozva.

Tekintve, hogy az előadás a *Csínom Palkó* utolsó előadása volt és a színháznak este még egy főpróbája volt, jobbnak láttuk az előadást csak a színház igazgatójával és rendezőjével megvitatni, akik az általunk felhozott hibákat elismerték és azok indoklásául részben a sorozatos előadások folyamán történt lazulást, részben pedig a színészek ellenállását hozták fel.

A stúdió-munka megkezdődött, de a színház tagjainak rendkívüli túlterheltsége miatt csak lassan halad. Eddig két stúdió-előadás volt. Ez a túlterheltség érzésem szerint jelenleg a színház tagjainak megoldására váró központi problémáját jelenti.

Budapest, 1951. november 20.

Mikó András

Jelentés

Kecskemét Csínom Palkó előadásáról, 1951. november 26-án

1951. november 13-án kedden délután leutaztunk Kecskemétre a minisztérium kocsiján. A *Csínom Palkó* című operettet láttuk.

---

³⁰³ Farkas Ferenc: *Csínom Palkó*. Bemutató: Kecskeméti Katona József Színház, 1951. június 27. Rendező: Karádi Béla.

Az előadást követő megbeszélésen jelen voltak: Kende elvtárs, a színházi főosztály vezetője, Márki Géza, a vidéki szakosztály vezetője, Debreceni Ferenc, úgyszintén volt dramaturg, Mikó András a budapesti bemutató rendezője és rajtam kívül, nem utolsósorban Kende elvtárs sofőrje, aki jó, egészséges meglátásaival, hozzászólásával, a közönséget képviselte. Az összeállítás nagyon szerencsés volt és jó lenne, ha a jövőben minél több ilyen összetételű csoport látogatna meg egy-egy vidéki előadást.

Az előadásról részletes jelentést írni: Mikó András dolga, én inkább a kecskeméti színház színészeinek magatartásáról, munkájukhoz és rendezőjükhöz való viszonyokról szeretnék írni. Az öncélú játék értelmességéről, mely felrúgja a darab a szerep mondanivalóját, a szereplők egymáshoz való viszonyát stb. nem kell beszélni. Ez volt a látottak után a kiinduló pont és ezután derült ki, hogy a színészek egyrészt valóban túl vannak terhelve - *hisz tizenkét naponként tartanak bemutatót – másrészt nem érdekli, nem izgatja őket a munkájuk úgy, ahogy azt egy alkotó művésznek tennie kellene. A sikerre mennek. Jellemző, hogy a tizenkét napos próbákat nem kevésnek, hanem soknak tartják és legtöbbször csak az előadáson tudnak „játszani”.* A színészi alkotó munkát nem ismerik el. A legnagyobb nehézség itt van, és itt kellene a fiatal színházvezetők segítségére sietni. Békés András arra kéri a Szövetséget, hogy olyan faliújság cikkeket küldjenek le, amik egy-egy nagy művésznőnk (pestiek és vidékiek is) alkotó munkájáról, szerepének kialakításáról szólnak. Ezenkívül még azt kérik, hogy jöjjenek össze Pesten a vidéki színházigazgatók, -rendezők tapasztalatcserére és pesti színházvezetőinkkel együtt, tárgyalják meg problémáikat. Az én javaslatom meg az, hogy módot kell találni arra is, hogy a vidéki színházvezetők elutazhassanak egymás produkcióit megnézni. A kecskeméti színészek munkáján sokat fog javítani a stúdió és a Sztanyiszlavszkij-körök, de úgy gondolom, hogy egy-egy tehetséges fiatal színésznőnk, ha le menne három hétre (körülbelül ennyi a próbák és előadások ideje egy darabnál) és ott együtt dolgozva a tagsággal élő példával bizonyítaná a színészi munka fontosságát, mely még nagyobb sikert biztosít. Ugyanakkor egy-egy színész mentesülne egy időre a munka alól.

Ezeket érzem a legfontosabbnak és szeretném, ha legközelebb leutazunk Kecskemétre konkrét segítséget vigyünk az elvtársaknak.

Budapest, 1951. november 26.

Ruttkai Éva

Jelentés

a Győri Színházban tett látogatásról, 1951. november 30-án

1951. november 23-án hivatali teendőm Győrbe szólított. Felhasználtam az alkalmat, és meglátogattam a győri színházat. Egyéb elfoglaltságom miatt csak rövid időt tölthettem a színházban, ez alatt a következő benyomásokat és tapasztalatokat szereztem:

– A társulat hangulata igen jó. Az igazgatót és a főrendezőt (Földes Gábor) szeretik.

Lelkesen végzik munkájukat.

A Tanács segítségével olcsó ebédet (4.-Ft) kapnak a legjobb étteremben. Nagyon örülnek ennek és dicsérik a konyhát.

– Az igazgató nagyon elégedett a színház művészi és gazdasági eredményeivel. Nem tudom, mennyire indokolt ez. Kéri a Szövetség támogatását. Hasson oda, hogy a darabokat, de különösen a zenei partitúrákat, hiánytalanul kapják, mert jelenleg igen sok munka és idő telik a hiányos anyag pótlásával, amely nem is lehet pontos. (:Irodalmi alap☺)

–*Oktatás.*

Panaszkodtak a Sztanyiszlavszkij-kör anyagára, amit aznap kaptak meg, hogy túlságosan terjedelmes.

A stúdió gyakorlati óráját pénteken ½ 4 órakor tartják. (Ezért is választottam leutazásra a pénteki napot.) Földes Gábor vezeti. Ez volt az első óra. Igen jó hangulatban telt el. Helyesen csak koncentrációs gyakorlatokat csináltak, kissé játékosan. A színészek nagy izgalommal és örömmel csinálták és érdeklődéssel. A tanulmányi idő felében – kérésükre – rövid előadást tartottam moszkvai utamról, kiemelve a szovjet színészek ön és továbbképzésének módjait és jelentőségét.

Budapest, 1951. évi november hó 30-án.

Simon Zsuzsa

Jelentés

a Szegedi Színház Rigolettó³⁰⁴ és Szibériai rapszódia³⁰⁵ előadásairól, 1951. december 3-án

Leutazásom célja a *Rigolettó* főpróbájának és első előadásának megnézése volt és az, hogy a főpróba tanulságai alapján a szükséges javításokat a bemutatóra megtehessem. Sajnos sem a főpróbán, sem az előadáson nem kaphattam a színház operarészlegének munkájáról teljes képet, mert a címszerepet éneklő Szabadi István megbetegedett. A főpróbán a rendező Horváth József helyettesítette kottából énekelve, az előadásra pedig Érdi Pál jött le. Ezért értékelésemmel meg kell mondanom, hogy tisztában vagyok azzal, hogy ilyen változás még egy sokkal kiépítettebb szervezetű színházban is az előadás színvonalát a minimumra csökkentené. A szegedi színház énekesire szinte kivétel nélkül a rendkívül szép hanganyag és a rendkívül csekély elméleti képzettség jellemző. Ilyen körülmények között Paulus Elemér karnagy munkája aki ezekkel az énekesekkel egy aránylag zeneileg precíz előadást tudott produkálni, minden dicséretet megérdemel. A zenekar munkája is kielégítő. Horváth József rendezői munkája megfelel a színészet hőskorára emlékeztető rendezői munkának, amikor egy a többiekénél tapasztaltabb színész a máshol látottak alapján instruálta tapasztalatlanabb kollégáit az előadás sima lebonyolítása érdekében. Dicséretreméltó munkájában bizonyos törekvés a szereplők egymáshoz való kapcsolatának érzékeltetésére. A díszlet térelhelyezkedése nem vall kellően átgondolt rendezői tervre. A szép hang és kezdetleges előadói készség különösen Köles Zoltán (Mantuai herceg) és Iván Margit (Gilda) alakítását jellemzi. Bodi József (Sparafucile) és Turián Vilma (Magdalena) alakítása már emberábrázolás igényét jelzi. Az énekkar jó. A rendezés sajnos teljesen elhanyagolta a darabban előforduló táncokat, de ezt külső körülmények is magyarázzák. Mindent összevéve az egész előadás egy nagyon dicséretreméltó, becsületos és sikeres erőfeszítés képét mutatja.

A színház vezetőségével és tagjaival lefolytatott beszélgetések után az a nézet alakult ki, hogy az operai tagozat feltétlenül megerősítésre szorul művészi vezetőben és énekesekben. A színház operaénekes tagjai tulajdonképpen létszámban a drámai tagozat rovására és terhére vannak szerződötve, mert a színházban hivatalosan operai tagozat és ennek megfelelő létszám nincs. A színház az operatagozat fenntartásával a közönség kívánságát teljesíti. A kapcsolat a prózai és operai színészek között nem zavartalan, ennek oka elsősorban az operaénekesek elmaradott ideológiai és szakmai felkészültsége. Remélhető és erre már biztató jelek is vannak, hogy az igazgatóság közelmúltban történt kritikája után a kapcsolat javulni fog. Szükséges azonban, hogy az igazgatóság ne tekintse szükséges rossznak az operát és szeretettel és megértéssel foglalkozzon annak problémáival. Rendkívüli hibának tartom, hogy az operaénekeseket nem vonták be a stúdió munkájába, pedig erre még a prózai színészeknél is nagyobb szükségük van. Az igazgatóság ígéretet tett ennek a hibának a kiküszöbölésére.

---

³⁰⁴ Verdi, Giuseppe: *Rigoletto*. Bemutató: Szegedi Nemzeti Színház, 1951. november 30. Rendező: Horváth József.

³⁰⁵ *Szibériai rapszódia*. Bemutató: Szegedi Nemzeti Színház, 1951. november 9. Rendező: Sugár Mihály – Hortobágyi Margit.

Láttam a *Szibériai rapszódia* előadását is. A darabot eddig még nem láttam és nem ismertem. Az az érzésem, hogy minden hibája mellett csekély változtatással alkalmas lenne arra, hogy színházainknál mai életünk problémáit tükröző műsordarabja legyen. Jelenlegi formájában azonban alig különbözik egy átfésült bécsi operett-től. A cselekmény a darab főkonfliktusát Balasov alkotói útját csak futólag érinti és a közönség figyelmét a félreértésen alapuló szerelmi bonyodalomra helyezi. Ez kétségtelenül és felismerhetően a magyar átdolgozás hibája. Az előadás jól pergő, fordulatos, színes, de éppen az előbb említett hibákat nem korrigálja. Hozzájárul ehhez az I. felvonás 2-ik képének és a III. felvonásnak a régi nagy operettre emlékeztető öltözködése (frakk és estélyi ruha). Zentai Ferenc Balasov alakítása hozzájárul a darab mondanivalójának elmondásához. Malinyina szerepében Radnóti Éva dilettáns benyomását teszi, viszont igen jó Inke László és Váradi Zsuzsa Burmak és Tanja szerepében. Alakításuk dicséretesen képviseli azt a játéktípust, amelyben az operettnek haladnia kell. Feltűnő szereposztási hiba Káldor Jenő Tomakurov szerepében, ez a színész egy zeneakadémiai növendék szerepéhez túl idős, azonkívül az egész előadásból kirívó külsőséges és a régi operettből itt maradt fogásaival egy alapjában véve pozitív szerepből nevetséges figurát csinál. Az előadást, mivel a darabot még nem ismertem és így csak egy előadás alapjáni impressziókról beszélhetek, csak Bálint György igazgatóval vitattam meg. A színház tagjaiban igen erős a Pestre vágyódás és nagyon sokan felvetik azt a nézetem szerint helyes kérdést, hogy fejlődésünk szempontjából nagyon hasznos volna, ha időnként pesti előadásokat láthatnának. Az operatársulat tagjaival is egyénekenként beszéltem és megígérték, hogy részt fognak venni a stúdió munkájában.

Budapest, 1951. december 3.

Mikó András

u.i. az operában nem szerepelt énekesek közül meghallgattam Kenéz Ernő tenoristát, akit rendkívül tehetségesnek találtam és a budapesti Operaházban meghallgatását javasoltam. Ez ellen sem Bálint Györgynek, sem Paulusz Elemérnek kifogása nem volt. Ugyanez az énekes az, aki önkéntes jelentkezése alapján már eddig is részt vett a stúdió munkájában.

Jelentés 1951. december 13–14-i vidéki színházlátogatásomról

Debrecen (December 13-án, csütörtökön.) Móricz Zsigmond *Ludas Matyi*-ját játszotta a színház, d.u. 6 órai kezdettel, ifjúsági előadásban. A nézőtér kb. 75 %-a telt meg. Az előadás gondosan előkészített, magasszínvonalú produkció. Különösen kiemelkedik a címszerepet alakító Zente Ferenc játéka, erőtől duzzadó, megnyerő, a szerep humoros momentumait is jól megragadó alkotásával. Selmeczi Mihály (Döbrögi) megtévesztően „jó” játéka: egészében illusztrálás. Évi szerepét Spányik Éva játszotta. Alakja nem megfelelő erre a szerepre, játékában, – bár sok tehetséget árul el – sok tragikai és érzelmős elemet olvaszt össze, helytelenül. A díszletek egy része jó, de vannak olyanok is, amelyek az indokolatlan stilizáltság, vagy pláne az anakronizmus felé csúsznak. A közönségnek tetszik az előadás.

A színház társalgójában vitát rendeztünk az előadás után. Részt vettek rajta: Téry, az igazgató, Lendvay, a darabot rendező főrendező, Gál rendező, a szereplő színészek csaknem kivétel nélkül és a színház más tagjai is. Jelen voltak: Márky Géza a minisztérium részéről, Kalmár László filmrendező, Horváth Jenő, az Úttörő Színház főrendezője. – A vita magasszínvonalú volt. Részletesen taglaltuk az előadást, kiemeltük a pozitívumokat, amelyek alapján nagyon komoly eredményként könyvelheti el a színház ezt a produkciót. Konkréte rámutattam a rendezés és a színészi játék hibáira is. Sok hozzászólás hangzott el. A vita két

kérdés körül alakult ki. Egyik a Döbrögi-alakítás (az illusztrálás), másik az Évi-alakítás, s ezen keresztül dramaturgiai kérdések. Ez utóbbinál a végső cél, a cselekvés fővonala.

A szereplők nagyrészt elismerték a kritika jogosságát és helyességét. Jó szellemben szólt hozzá a vitához Lendvay főrendező és Téry igazgató is. Ő kiemelte az elbizakodottság veszélyét, ami ezzel az előadással kapcsolatban is mutatkozott, s amit ez a vita – remélhetőleg megszüntet.

A vita, amely megszakítás nélkül, a legnagyobb érdeklődés mellett folyt le, reggel 3/4 4-ig tartott. Azt a benyomást keltette fel, hogy az igazgató helyesen irányítja a színház és a társulat munkáját, a tagok szelleme általában jó, felveszik a harcot a beképzeltség az olcsó, felületes megoldások ellen. Solti Bertalan, aki Kobak szerepét igen jól, de hiányos motiválással játszotta, szintén helyesen fogadta a kritikát.

Miskolc. (14-én, pénteken) Howard Fast: *Harminc ezüst pénz* című színművének első magyarországi bemutatója. A darabot Vas Károly rendezte. A főszerepeket Agárdy, Bartha Mária, Bokózy, Varga Irén, Gáspár Éva, Nagy István, Perlaky játszották. A bemutató előtt az Orsz.Béketanács nevében Földes Mihály mondott beszédet. Ő, a szereplő színészek (és más tagjai is a színháznak), valamint Márky, Horváth Jenő, Téry Árpád debreceni igazgató vettek részt a darab és az előadás értékelésén, amelyet vacsora után fél 1-kor kezdtünk el és reggel 5 óráig tartott.

Az előadásnak a kb. 85-90 százalékos ház előtt komoly sikere volt. Megérdemelten. Alaposan rendezett előadás, játékban, kiállításban egyaránt a fővárosi színházak mértékével mérhető. Némely pontján kissé túlságosan is a külső rendezettség, az érdekes beállításokra törekvés uralkodott. A két leglényegesebb szerep (Agárdy, Bartha Mária) fejlődése nem volt kellőképpen tisztázva. Így az áruló már az elején túlságosan annak látszott, a hősnő viszont nem nőtt eléggé meg a darab végére. Komoly vita alakult ki az áruló bűnössége- vagy tragikus sorsa kérdésében. Itt mind a szerepet alakító színész, mind a rendező, illetve az igazgató részéről némi megalkuvás volt észlelhető a vita folyamán. Végül elfogadták a kritikát valamennyi kérdésben. Bozóky játéka hajlott az erős misztikus-megoldás felé. Bár pozitíve szóltak hozzá a felvetett problémákhoz, világosan észlelhető volt, hogy nehezükre esett lemondani arról a gondolatról, hogy az előadás hibátlan. Agárdy sértetten szólalt fel, szereposztási tévedésnek minősítette, hogy ő, az állandó „nevettető” komoly drámai szerepet kénytelen játszani. Végül a kritikát elfogadták, s ígéretet tettek arra, hogy annak alapján tovább javítják az előadást.

Jelen volt és résztvett az előadáson, illetve a megbeszélésen Pártos Géza is, a Madách Színház részéről.

Rendkívül jó szellemben szólt hozzá Téry Árpád, aki értesülésem szerint már körülbelül harmadszor megy át Miskolcra, megnézni a színház produkcióit, s aki most felvetette, hogy egyes színészeket esetenként küldjön át tapasztalatcserére egyik színház a másikhoz egy-egy bemutatóra, illetve vitára.

A két előadást összehasonlítva, véleményem az, hogy mindkét színház rendelkezik komoly tehetségekkel, s mindkét előadást alapos, elmélyült rendezői munkával teremtették meg. Mégis a debreceni színház szelleme, a bírálathoz való viszonya jobb, őszintébb, mint a miskolcié. Bár tartozom az igazságnak azzal, hogy Miskolcon történt fejlődés egy konkrét jeléről beszámoljak. Múltkori látogatásomkor, Az apák ifjúsága előadására vonatkozólag különböző észrevételeket tettem. Most közölték a színház tagjai, hogy az akkori vita alapján szereposztási és játékbeli változtatásokat végeztek. Mindkét színházlátogatás nagyon hasznosnak látszik. Mindkét helyen nagy várakozás előzte meg s úgy fogadták, mint a Szövetség komoly segítségét a színház felé.

Budapest, 1951. XII.16.

Both Béla

Jelentés
a február 9. és 10-i pécsi tartózkodásomról

Leutazásom célja az volt, hogy megnézzem a *Denevér*³⁰⁶ 9-i bemutatóját. A *Denevér* felújítása nagy és nehéz feladat. Az Operaház a darabot még háború előtti rendezésében adja, az Opera Staggione fölújítása nem volt sikeres és a műsorról azóta ezért le is került. A pécsi előadás (Kertész Sándor rendezése) ha nem is jelent teljes megoldást, dicséretes eredményeket ért el. A rendező a kort a szatíra görbe tükrén keresztül kívánja megmutatni, ami feltétlenül helyes törekvés. Helytelen azonban, hogy eközben kissé lebecsüli azt az értéket, ami a *Denevér* felújítását egyedül indokolja, Strausz zenéjét.

Az az igyekezet, hogy a közönségnek a korabeli színjátszás paródiáját mutassa be, gyakran a zene hangulatával ellentétes játékokhoz vezet. Az előadás legjobb pontja Szendrei Ilona Rosalindája és Borvető János Eisensteinje. Endre Emil a zenei betanítás terén nagyon jó munkát végzett. Az egész előadást károsan befolyásolja, hogy az Irodalmi Alaptól egy olyan *Denevér*-átdolgozást kaptak, amely a darabot a jelenkorba és Budapestre helyezi. Ezt ugyan a rendező igen helyesen nem követte, de ezért nem merte a darabot Bécsben sem játszani, holott a szatírának éppen akkor lett volna ereje, ha a „rég szép idők” Bécsét mutatta volna meg a mának. Pécssett joggal kérdezik, miért küld le az Irodalmi Alap más sehol nem adott és zenei részében hiányos anyagot. Básti István díszletei formalisták, a régi nagy operettek stílusában készültek, pld. az első felvonás polgári lakás miliójében, márvány kandallót és többek között aranyozott Tonet ruhafogast találunk. Kovács Anni hangja és énekkeszsége figyelemreméltó. Az előadás után a Nádorban az összes szereplőkkel, rendezővel és az igazgatóval megbeszélést tartottunk, ami igen jó hangulatban indult el, a szereplők észrevételeimmel egyetértettek, de az elmélyültebb vita megindulását Kertész Sándor erősen kincstári hangú felszólalása megakasztotta. Kertész Sándorral az előadást Szendrő Lajos igazgató jelenlétében külön is megbeszéltük és ő velem teljes mértékben egyetérteni látszott. Láttam a *Denevér* 10-i délutáni előadását is, amely a 9-einél lényegesen jobb volt, a megbeszélés eredménye különösen Kovács Anni és Borvető János alakításában látszott. A rendezést illető észrevételeimre Kertész Sándor a későbbi előadásokon kívánt javítani. Szendrő igazgató, Váradi és Kertész rendezők jelenlétében beszéltem Básti István díszlettervezővel, megkritizáltam *Denevér* és *Titkos háború*³⁰⁷ díszleteit és felhívtam figyelmét a reális és pártos környezet-ábrázolás fontosságára. Felvettem, hogy díszletei már csak azért sem támasztják alá kellően a darabok eszmei mondanivalóját, mert a rendezőkkel a kapcsolata igen laza. Ő nagyrésztben elismerte kritikám helyességét és azt mondta, hogy igyekezni fog stílusán változtatni, amennyire ez – tekintettel idős korára – tőle telik. Endre Emil az általam kifogásolt sok zenei húzást a leküldött hiányos anyaggal indokolta. Elvben helytelen a második felvonás spanyol-tánc betéje.

Láttam 10-én délelőtt a *Titkos háború*-t. Úgy tudom már többször megkritizálták ezt az igen gyenge előadást, azonban Csisztai Andor gyenge *Minajev*-jét és Kovács Gyula katasztrófális *Lavrovját* nem hagyhatom szó nélkül. Az előadás erősségei Gombaszögi Frida, Tumanova, Háy Gyula „Bistrov” és a maszkban túlzó Szabó Samu „Misa bácsi” szerepében.

10-én este a *Klementina asszony szalonja*³⁰⁸ előadását láttam és ezt az előadást nagyon jónak tartom. A világosan érvényre jutó eszmei mondanivaló az együttes egészében és részleteiben

---

³⁰⁶ Johann Strauss: *A denevér*. Bemutató: Pécsi Nemzeti Színház, 1952. február 9. Rendező: Kertész Sándor.

³⁰⁷ Mihajlov, Vlagyimir: *Titkos háború*. Bemutató: Pécsi Nemzeti Színház, 1951. november 1. Rendező: Várady György.

³⁰⁸ Wydrzyński, Andrzej: *Klementina asszony szalonja*. Bemutató: Pécsi Nemzeti Színház, 1952. január 31. Rendező: Várady György

kitűnő munkája úgy érzem elsősorban Váradi György rendező érdeme. Még az igen jó együttesből is kimagaslik Kálmán György „Hillárý” szerepében. Ez a színes, végig elmélyült megfigyelésről tanuskodó emberábrázolás technikailag virtuóz és érzelmeiben őszinte. Lontay Margit „Klementinájá” és Bakos László „Kardasz”-a emelkednek ki még amint mondtam igen jó szereplők közül. Az előadás külön érdeme az íróilag a negatív oldalnál szürkébben ábrázolt pozitív oldal színes kidolgozása. Az előadásról a szereplőkkel beszélgettem és mivel a darabot először láttam, nem is olvastam, és az rám igen jó benyomást tett, csak gratulálni tudtam és így szakmai vita nem alakulhatott ki.

Mikó András

Jelentés

Szeged Tűzkereszttség³⁰⁹ című előadásáról, 1952. március 4-én

A szegedi *Tűzkereszttség* előadásra általánosan megállapíthatjuk azt, hogy okvetlenül magasabb nívójú előadásokat hoz ki a színház, mint a színházak államosítása előtti előadások voltak. Azonban szegedi színházi viszonylatban, ahol már régebben is láttunk kitűnő előadásokat, a mostani *Tűzkereszttség* előadás nem jelentett további fejlődést. A színészanyaguk jó. Kiemelkedő alakítást nyújtott például Barsi „Köröm Sándor” és Inke László „Ható Ignác” szerepében. *Az egész előadásra inkább az elnagyoltság volt jellemző. Mint érdeklődtem, igen kevés próbaideje volt a rendezőnek, az egészre két hét állt rendelkezésére Komor István rendezőnek.*

Ezen az általános elnagyoltságon kívül kiemelkedő hibát a párttitkárnő (Boziné) szerepének felfogásában láttam, amikor a párttitkárnő betegségében nem azt játszotta el Petur Ilka, hogy hogyan győzi le a betegséget és hogyan intézkedik, hanem az ellenkezőjét, hogy milyen nagy beteg és így a szituáció a *Kaméliás hölgy* haldoklási jelenetére emlékeztető benyomást keltett. Az előadást fogadó kiértékelést a társulat jól fogadta. Igen sok hozzászólás volt. *Nem tartottam jónak Komor felszólalását Boziné párttitkárnt illetőleg pedagógiai szempontból, mert olyan súlyos hangon ítélte el Petur Ilka párton kívüli művésznőt, ami a művésznőből csak agressziót válthatott ki, nem pedig önkritikát.* A rendezés pozitív oldala; egy bizonyos ötletesség, szellemesség, ahogy az egyes jeleneteket megoldotta.

Budapesten, 1952. márc. 4.

Pártos Géza

Jelentés

Miskolc Harminc ezüstpénz című előadásáról, 1952. március 4-én

Igen jó, átgondolt előadás. Rendezője Vas Károly. Különösen a hely-megoldásai térképépzései jók. Az egyes szereplők az ábrázolt figurákban alaposan elmélyültek. Az egész előadást magas nívó és komoly felkészültség jellemezte. Főhibája, hogy Graham figuráját úgy a rendező, mint a színész félreértette, pszichoanalitikusan ábrázolta és a felmentő körülményeit kereste. Mikor nyilvánvaló, hogy Fuller megjelenése után, aki mint választóvíz szerepel a drámában, Jane fokról fokra pozitív, Graham fokról-fokra jellemileg negatív irányban indult el

Az előadást követő vitán úgy az igazgató, mint a rendező, mint pedig a színész elfogadták Graham figurájára vonatkozó kifogásainkat. Bár Graham szerepét Agárdi félrejátszotta, mégis fel kell említenem és fel kell rá hívnom a figyelmet, mert a félrejátszott szerepen belül igen

---

³⁰⁹ Urbán Ernő: *Tűzkereszttség*. Bemutató: Szegedi Nemzeti Színház, 1952. január 11. Rendező: Komor István.

magas színészi képességekről tett tanúbizonyságot. Figyelemreméltó az is, hogy a díszlettervező, (Ütő Endre) milyen jó és igaz díszleteket készített a darabhoz. Kisebb ideológiai hibája a díszleteknek, hogy az elnyomó hatalom hivatali helyisége, a pénzügyminisztériumi iroda viszonylag szegényesebben volt berendezve, mint az amerikai középosztálybeliek lakása.

Az előadást követő vitán igen nagy létszámban voltak jelen a társulat tagjai, számos hozzászólás volt, ami azt bizonyította, hogy az előadásukat szívügyüknek tekintik.

A miskolci színház rám komoly, jó, művészi szellemben vezetett színház benyomását tette.

Budapest, 1952. március 4.

Pártos Géza

Jelzet: MNL OL P2143-41. tétel – 1951.

Géppel írt feljegyzések, utólagos betoldásokkal és saját kezű aláírásokkal.